

torka nezmínila o rusko-, resp. sovětsko-slovenských vztazích v době tzv. Slovenského štátu (první samostatné Slovenské republiky), kdy byl cílů politický i kulturní ruch, jenž Slováci nyní dílem znovu objevují, ruch politicky poněkud kontroverzní také vzhledem k osudu původního Československa.

Vynikající studii přispěl V. V. Michajlenko (Академическая и государственная деятельность М. А. Балугьянского). Rodák ze Zemplínska (Vyšná Olšava u Tokajka, 1769–1847), z uniatské rodiny, nositel vysokých carských řádů, se svými radami ze sféry ekonomiky stal pro řadu ruských reformátorů téměř nepostradatelný. O vysoké vážnosti, které se v carském Rusku těšil, svědčí nejen události jeho života, ale také jeho pohřeb a vztah cara Mikuláše k jeho odkazu. Známy bohemista Oleg Malevič píše ve své studii (Словацкие представители в Санкт-Петербурге в 1865 г.) o aktivitě Slováků v roce rakousko-uherského vyrovnání a ruské Etnografické výstavě. Neobyčejně barvitý je popis setkávání a banketů, jichž se slovenští i čeští hosté účastnili. Jeden z obědů se udál v domě kupce Lichačova na Něvském 58: domnívám se, že to byl děd proslulého medievisty D. S. Lichačova, alespoň soudě podle jeho paměti – škoda, že se k tomu Malevič nevyjádřil.

Týž autor velmi kompetentně pojednává o slovenských novinách (Slovenské hlasy) a novinářích v Petrohradě za první světové války: ukazuje se, že shody mezi Čechy a Slováky se dosahovalo jen těžce. I. M. Poročkinová a O. Malevič pak píší o slovenských novinářích (Блистательная плеяда словацких журналистов), a to o Bohdanovi Pavlů (1883–1938), Vladimíru Hurbanovi (1883–1949), Ivanu Markovičovi (1888–1944) a Jankovi Jesenském (1874–1945). Skvělý materiál z archivů carské ochranky přináší stať S. I. Andrejeva o petrohradském pobytu M. R. Štefánika (Петербургские адреса Милана Рацислава Штефаника), stejně jako dodatek o Štefánikovi jako astronomovi a Pulkovské observatoři (S. S. Smirnov) a práce V. D. Savického o Petru Karvašovi, která se již dotýká v podstatě nejnovějšího období rusko-slovenských vztahů a leningradských inscenací Karvašových her.

I když z hlediska faktografie a interpretace lze k sborníku občas něco namítnout, jde o cennou analýzu nejen rusko-slovenských, ale jako boční produkt také česko-slovenských vztahů, na něž my Češi máme někdy tendenci nahlížet idealizovaně a nepravdivě. Z tohoto hlediska je tato velmi kvalitní knížka svým srovnávacím pozadím hodnotná i v širší společenskovední dimenzi.

Ivo Pospíšil

PŘÍSPĚVEK K INTIMITĚ V NEJNOVĚJŠÍ POLSKÉ PRÓZE

Agnieszka Nęcka: *Granice przyzwoitości. Doświadczenie intymności w polskiej prozie najnowszej.* Para, Katowice 2006, 192 s.

Společenská proměna na přelomu osmdesátých a devadesátých let 20. století ve středoevropských zemích nepochybně zapůsobila na proměnu žánrového systému, ale i tematizovaných skutečností: ty, jež bývaly v minulém společenském uspořádání tabuizovány nebo považovány za periferní, se zpravidla v převrstveném systému dostávají na popřední místa. Spolu s tím se proměnil celý komunikační systém, jak píše v úvodu ke své knize Agnieszka Nęcka z katovické Filologické fakulty (s. 7), *nie da się ukryć, że znaczny wpływ na przemiany w literaturze ma system kapitalistyczny*. A dále ještě: „*Królowanie*“ *literatury popularnej również i stąd, że dziś rzeczy zarówno te materialne, jak i duchowe są towarami*. Literární dění lze skutečně přirovnat k supermarketu, který je emblémem spotřebního života dnešního člověka; porovnání vnesl do literatury již spisovatel a literární teoretik David Lodge, kterého český čtenář zná zejména prostřednictvím série tzv. univerzitních románů, méně z jeho studií teoretických o postmodernismu. V úvodu Nęcka připomíná, co může být a je v současnosti bestsellerem, jak se proměnily hranice mezi centrem a periferií z pohledu intimity (soukromí), což souvisí rovněž s narušením prostoru mezi osobním/cizím, s oslabením někdejší „normálnosti“ a s exploatováním určitých tematických okruhů, jako jsou sex, drogy, okultismus, homosexualita, cyberpunk aj. Paralely lze samozřejmě hledat v literatuře české

nebo slovenské: vedené kontrastivní studie by jistě byly přínosné a nepochybně by poukázaly na určité konvergentní nebo divergentní tendence ve vývoji středoevropských slovanských literatur.

Výše uvedené tematické skutečnosti bývaly literární kritikou a historií vylučovány mimo předmět zájmu. Samozřejmě neprávem, neboť každý text určitým způsobem vypovídá o určitém časoprostoru i o autorských způsobech zobrazování reality. V kontextu česko-slovenském se texty určenými širokému publiku začal od sedmdesátých let systematicky a detailně zabývat slovenský badatel Peter Liba a jeho zásluhou nyní již používáme běžně termínu „populární literatura“. Její projevy v současné polské literatuře „výběrově a subjektivně“ sleduje A. Nęcka ve své knize, do níž soustředila studie o prozaických textech vzniklých po roce 1989 v Polsku: jde jí zčásti o zkatalogizování textů s ohledem na jejich tematiku (odhalování hloubi lidské psychiky či člověčího „já“), ale rozhodně odmítá (a její záměr lze verifikovat), že by měla hodnotově určovat tyto texty nebo charakterizovat, kterým se na knižním trhu vede lépe než jiným.

Texty, jimž A. Nęcka věnuje pozornost, nepochybně představují typ textů „módních“, čtenářsky úspěšných, odhalujících lidské nitro i s jeho zákoutími včetně slepých uliček, vyprávějících o tom, co se z pohledu běžného („normálního“) člověka může jevit jako neobvyklé, nepřípustné nebo zcela zakázané (z hlediska dosavadního způsobu života a doposud uplatňované morálky). Neulpívá přitom na sociologizování jevů, ale zapojuje do svého uvažování rovněž aspekty fungování textů ve společnosti, způsoby narace, vztahy mezi zobrazováním privátního (soukromého) a jazykem, „topos epistemologického voyeuera“, reinterpretování „norem“ v souvislosti s úpadkem tabu intimity, jež v tzv. postkomunistických zemích přichází, jak je již zvykem od středověku, se značným zpožděním oproti zemím západním, kde ke zrušení bariéry témat-tabu docházelo již v letech šedesátých 20. století, resp. v některých oblastech umění i dříve (H. Miller, Obratník Raka, Obratník Kozoroha; V. Nabokov, Lolita, aj.).

Mezi nejvíce frekventované texty, jež si Nęcka vybrala k analýzám, náleží texty tematizující narkotika nebo stavy delirium tremens (Piątkův Heroin, Rosiekův Kokain, Pilchův Pod Silným Andělem), detailně zobrazující erotiku (Gretkovské a Pietuchovy Scény z mimomanželského života, Ziemkiewičovo Cizí tělo, Zázrak v Esfahanu Czycibora-Piotrowského) aj. Jednotlivým textům je většinou věnována speciálně kapitola, která je vždy vlastně monografickým zpracováním určitého tématu-tabu (z hlediska někdejší normy): tajemství smrti, sex bez hranic, zkušenost těhotenství, nahota těla aj., které vlastně v některých případech metaforicky kryjí jednotlivé tematické okruhy preferované autory současné polské literatury.

Polské literární kultuře a vědě se tak monograficky pojatou knihou A. Nęcké o projevech intimnosti v polské literatuře posledního více než decennia dostalo cenného vhledu do problematiky, která může být s úspěchem zpracována rovněž v literárních soustavách sousedních zemí. Studie vypovídají plasticky o proměnách v literatuře, k nimž došlo v souvislosti se společenskými změnami a proměnou paradigmatu. Komparativní sondy, např. polsko-slovenské nebo polsko-české, by naznačily, jak se liší jednotlivá prostředí, a naopak co je spojuje (z hlediska víry, pojetí povoleného/zakázaného, vlastního/cizího apod.), co je skutečným autorským jazykovým ztvárněním „ducha doby“, a co pouze „hrou“ a „zábavou“ – svého druhu komercí. Tím jde zároveň o knihu metodologicky inspirativní.

Libor Pavera

